

Φαγκότο – (βαρύαυλος)

Ιταλικά: fagotto

Γαλλικά: basson

Γερμανικά: fagot

Αγγλικά: bassoon

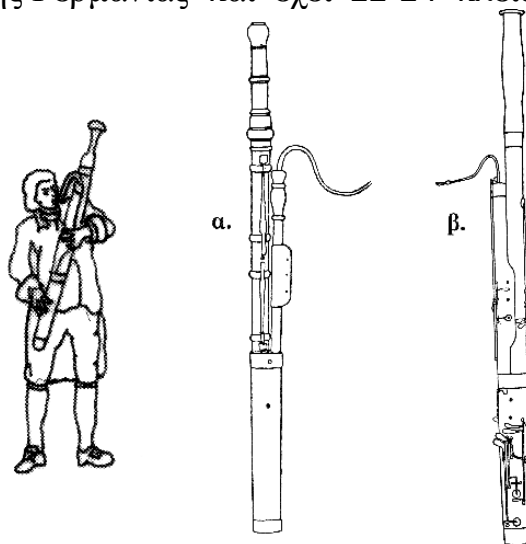
Προέλευση – κατασκευή- τρόπος παιξίματος.

Το φαγκότο είναι το μπάσο όργανο της οικογένειας των όμποε. (Τα όμποε είναι πνευστά όργανα πού το επιστόμιο τους είναι μία φλοίδα καλαμιού κομμένη στη μέση, όργανα με διπλή γλωττίδα) Όταν ο εμπνεόμενος αέρας περνά ανάμεσα από τα ελεύθερα άκρα των γλωττίδων αυτά πάλλονται χτυπώντας το ένα με το άλλο όπως τα χείλη του εκτελεστή μέσα στο επιστόμιο. Αυτές οι παλμικές δονήσεις διαδίδονται στην στήλη αέρα μέσα στον σωλήνα παράγοντας ήχο.

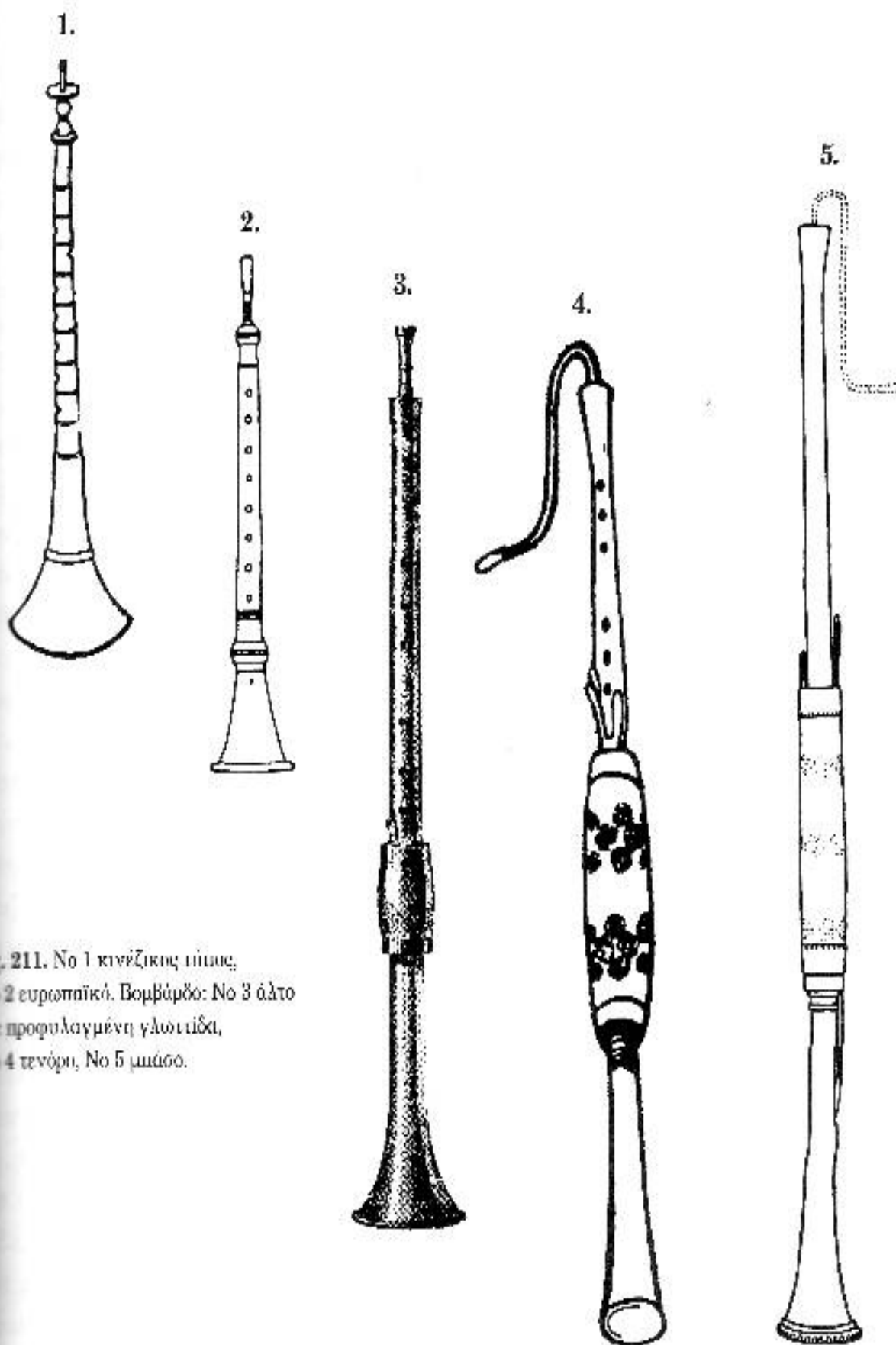
Ως πρόδρομος των όμποε θεωρείται το σαλμάι (γερμ. Schalmei , από το λατινικό calamus που προέρχεται από την ελληνική «κάλαμος». Ξύλινο όργανο με κωνικό σωλήνα που έφτασε τον 12^ο αιώνα στην Ευρώπη από την Εγγύς Ανατολή μέσω Σικελίας. Το πρώτο σαλμάι (γαλ. chalumeau) είχε 7 τρύπες και παίζονταν με τα δάχτυλα . Το 1413 εφοδιάστηκε με ένα κλειδί και αργότερα κατασκευάζονταν σε διάφορα μεγέθη (από σοπρανίνο μέχρι κόντρα- μπάσο) με κλειδιά και λέγονταν βομβάρδο.

Το φαγκότο προέρχεται από το μπάσο βομβάρδο και όπως υπονοεί και το όνομά του (**fagotto** = δεμάτι) από δύο παράλληλους κωνικούς σωλήνες από σφένδαμο που προσαρμόζονται στην μπότα (σαν δεμάτι από ξύλα.)

Το πρώιμο όργανο (1589 περ.) είχε τρύπες για τα δάχτυλα και δύο ή τρία κλειδιά. Στην ορχήστρα χρησιμοποιήθηκε στα τέλη του 17^{ου} αιώνα ενώ βελτιώθηκε σημαντικά από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα. Το σύγχρονο όργανο κατασκευάστηκε πρώτη φορά από μέλη της οικογένειας Heckel στο Μπιμπριχ της Γερμανίας και έχει 22-24 κλειδιά και 6 τρύπες.

Σχ. 221. Φαγκότο: α) του 18^{ου} αι., β) σύγχρονο.

χ. 211. Νο 1 κινέζικης πίπας,
 2 ευρωπαϊκά. Βομβάρδο: Νο 3 άλτο
 4 προφυλαγμένη γλωττίδα,
 5 τενόρι, Νο 5 μπάσο.

Γραφή - έκταση - ηχόχρωμα.

Το φαγκότο είναι ταυτόφωνο όργανο (ηχεί όπως γράφεται) και γράφεται στα κλειδιά του μπάσου και του τενόρου (ντο 4^η γραμμή).

Έκταση:

Η μουσική έκταση του φαγκότο μπορεί να χωριστεί στις ακόλουθες τρεις περιοχές :

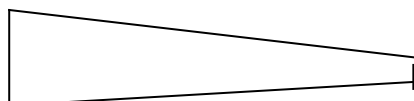
Χαμηλή----- μεσαία----- ψηλή περιοχή-----

"Ρεγκίστρα":

Η κάτω περιοχή έχει ηχόχρωμα βαρύ και αλλόκοτο, η μεσαία ψυχρό και πένθιμο ενώ η ψηλή περιοχή είναι εκφραστική και λυρική σαν φωνή τενόρου.

Ο όγκος του οργάνου αδυνατίζει προς την ψηλή του περιοχή. Δυναμική καμπύλη φαγκότο.

Η ψηλότερη του περιοχή (D) είναι ασθενική με πολύ ωραίο όμως ηχόχρωμα. Η μεσαία (B) και ψηλή περιοχή (C) έχουν μεγάλη εκφραστικότητα πράγμα που καθιστά το φαγκότο ιδανικό για να του ανατεθούν μπάσα σόλο περάσματα.

Επίσης τα δύο προηγούμενα ρεγκίστρα μπορούν να χρησιμοποιηθούν και για κωμικά εφέ.

Το φαγκότο είναι γενικά το μπάσο όργανο των ξύλινων πνευστών τόσο στην ορχήστρα όσο και στην μουσική δωματίου (κουιντέτο ξύλινων).

Χρησιμοποιήθηκε στο μπαρόκ ως όργανο του συνοδευτικού μπάσου ενώ στην κλασσική ορχήστρα (Χάυντν , Μότσαρτ) θεωρήθηκε ιδανικό για την ενίσχυση των τσέλων και των κόντρα μπάσων.

Στην ρομαντική ορχήστρα και στην μπάντα ενισχύει ικανοποιητικά την τούμπα σε ταυτοφωνία ή 8^η ψηλότερα ενώ προσδίδει δύναμη και πλούτο όταν βρίσκεται σε ταυτοφωνία με τα κλαρινέτα στην χαμηλή τους περιοχή.

Η δυνατότητα του για γρήγορα πηδήματα σε μεγάλα διαστήματα είναι σημαντικό πλεονέκτημα για συνοδείες με αρπισμούς.

Πολύ γρήγορα περάσματα στην μεσαία και ψηλή περιοχή είναι εύκολα στην εκτέλεση ενώ στην χαμηλή περιοχή απαιτούνται δύο φαγκότα.

Τεχνική – τρόποι παιξίματος- ειδικά εφέ

1) Τρίλιες: Το φαγκότο είναι αρκετά ευέλικτο σε τρίλιες. Στον ακόλουθο πίνακα αναφέρονται οι δυσκολότερες απ' αυτές.

2) Τρέμολο: Το φαγκότο έχει δυνατότητα τρέμολο δεν γίνονται όμως όλα ή κάποια ηχούν καλά σε φόρτε και κάποια σε πιάνο ένταση.

Πίνακας tremolo:

(*) schwierig

(**) sehr schwierig

(***) fast oder ganz unmöglich

künstlich

das As ist zu tief, gut im Forte

gut im Piano

Legato: Έχει ενδιαφέρον Legato όχι όμως τόσο πειστικό όπως των κλαρινέτων. Μπορεί να παίζει Legato και φθόγγους που απέχουν μεταξύ τους μεγάλο διάστημα.

π.χ.

staccato: Το φαγκότο έχει μεγάλη ευχέρεια σε staccato περάσματα και επαναλαμβανόμενους φθόγγους, διπλά staccato κ.λ.π.

Ειδικά στην μεσαία περιοχή = 138 ενώ στην χαμηλή έχει δυνατότητα έως = 116.

π.χ.

M. Castelnovo-Tedesco: Ouverture zur Zwölften Nacht von Shakespeare, S. 12, Ed. Ricordi.

Glizando: Υπολείπεται πολύ έναντι των κλαρινέτων πράγμα που συμβαίνει εοίσης και με άλλα speciale – effe όπως : **flutterzunge**, **vibrato**, **multiphonics** κ.λ.π.

Παραδείγματα από την φιλολογία:

(a) Fifth Symphony

Allegro *a2* *ff* Andante con moto *p dolce* Beethoven

2 Bsns.

(b) Fourth Symphony

Andantino in modo di canzone *1. Solo* *pp* Tchaikovsky

2 Bsns.

(c) The Sorcerer's Apprentice

Vif *a3 Soli* *mf* Dukas

3 Bsns.

(d) Concerto for Orchestra

Allegretto scherzando $\text{♩} = 74$ Bartók

I *p* Bsns.

II *p*

Moderato

FAGOTTO

PIANOFORTE

FIATI
BATTERIA
ecc.

ORCHESTRA

mp vibrato

p senza pedale

mp

pizz.

p

- . Strawinsky: *Le Sacre du printemps*, «Introduction», Ed. russe de musique.

Lento (♩ = 50) *tempo rubato*

Score for Fag. (Fagotto) and Cr. in Fu. (Corni in Fa). The Fagotto part is marked *p* *ad lib.* and features a melodic line with triplets and a fermata. The Cr. in Fu. part is marked *mp* and features a sustained low note with a triplet figure.

- I. Strawinsky: *Chant du rossignol*, S. 66, Ed. S. A. des Grandes Editions.

Lento (♩ = 120)

Score for FAGOTTO and III. TROMBONE TUBA. Both parts are marked *p* and feature a slow, sustained melodic line with a fermata.

- M. Ravel: *Valses nobles et sentimentales*, S. 25, Ed. Durand.

Weicher Zusammenklang der hohen Fagotte mit den tiefen Flöten:

Moderé

Score for FLAUTI and FAGOTTI. The FLAUTI part is marked *mf* and features a melodic line with a fermata. The FAGOTTI part is marked *mf* and features a sustained low note with a fermata.

Orchester-Probespiel für Fagott

Herausgegeben von Karl Kolbinger und Alfred Rinderspacher

Sinfonie Nr. 3

Es-Dur/E^b major („Eroica“)

L. van Beethoven
op. 55

3. Satz: Scherzo

Allegro vivace $\text{♩} = 116$

204 I. *p dolce sempre legato*

211

Sinfonie Nr. 4

B-Dur/B^b major

L. van Beethoven
op. 60

1. Satz

Allegro vivace $\text{♩} = 144$

65 I. II. *pp* *staccato*

71 *cresc.*

107 *p* *p dolce*

142

146 *p*

221

223

233 *p*

348 *p* *ff* *p*

381

Sinfonie Nr. 6

5. Satz

F-Dur/F major („Pastorale“)

Hirtengesang. Frohe und dankbare Gefühle nach dem Sturm

L. van Beethoven
op. 68

Allegretto [$\text{♩} = 72$] 625

First system: Bass clef, 6/8 time signature. Measure 625 starts with a first ending bracket (I. II.) over a sixteenth-note melody. Dynamics: *ff* (fortissimo) and *p* (piano).
Second system: Continuation of the melody. Measure 628 ends with a repeat sign.

Sinfonie Nr. 9

4. Satz

d-Moll/D minor

L. van Beethoven
op. 125

Allegro assai $\text{♩} = 80$

First system: Bass clef, C major key signature. Measure 116 starts with a first ending bracket (I.) over a melody. Dynamics: *p* (piano).
Second system: Continuation of the melody. Measure 122 includes a first ending bracket (1) and dynamics *p* and *cresc.* (crescendo).
Third system: Continuation of the melody. Measure 129 includes a first ending bracket (1) and dynamics *p* and *cresc.*.
Fourth system: Continuation of the melody. Measure 135 includes a first ending bracket (1) and dynamics *cresc.* and *p*.
Fifth system: Continuation of the melody. Measure 141 includes first and second ending brackets (1, 2) and dynamics *cresc.* and *p*.
Sixth system: Continuation of the melody. Measure 151 includes first and second ending brackets (2, 2) and dynamics *cresc.* and *p*.
Seventh system: Continuation of the melody. Measure 162 includes a first ending bracket (1) and dynamics *cresc.* and *f* (forte).

73 I. *f p f p* 3 3 3 3

93 *p f*

4. Satz: Finale

Allegro molto

87 I. *p* *tr.*

93 154 *p* 3 *p*

163 2

172 387 *f* 396 *tr.*

N. 40
Moderato assai $\text{♩} = 76$

Boléro

Maurice Ravel

41 I. *mp*

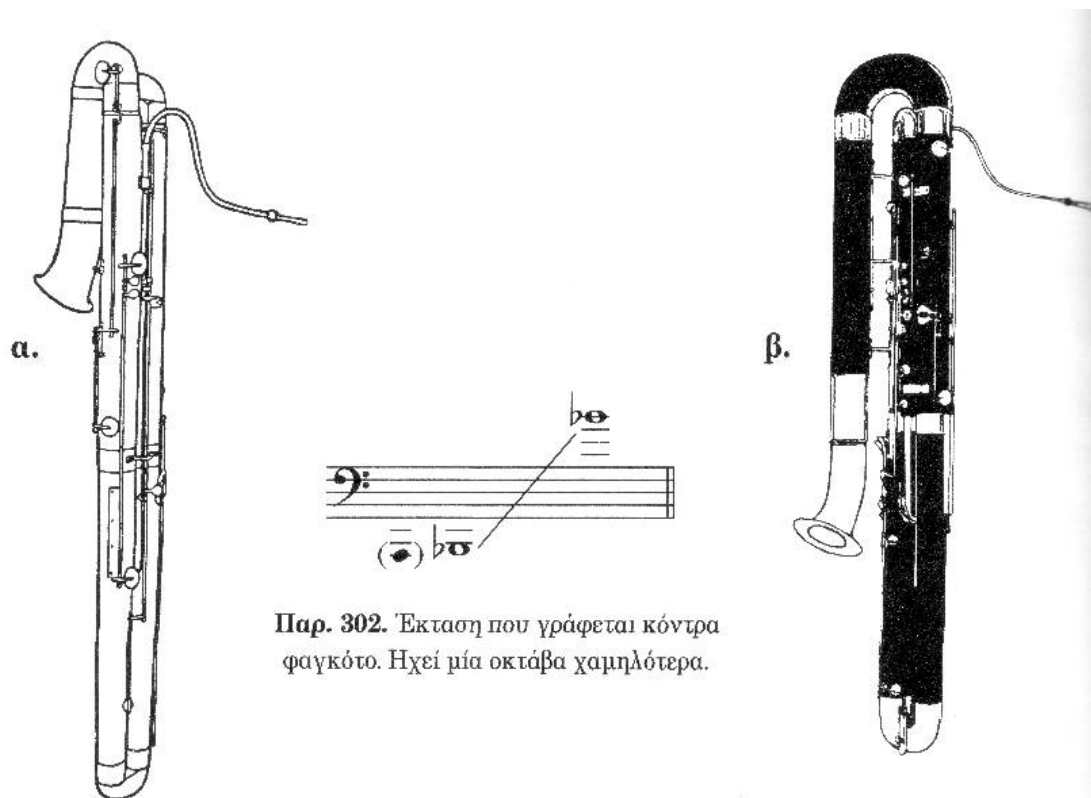
45 *p*

50

54

Κόντρα- φαγκότο

Είναι το βαθύτερο όργανο με διπλό καλάμι. Η κατασκευή του είναι όμοια με του φαγκότου με μεγαλύτερο ελιγμένο σωλήνα (περίπου 6 μέτρων) και πρόσθετη μεταλλική καμπάνα.

Σχ. 222. Κοντραφαγκότο: (α) μοντέλο Heckel, (β) σύγχρονο.

Η χαμηλότερη νότα για να παιχτεί χρειάζεται μια κυλινδρική επέκταση η οποία όμως δημιουργεί προβλήματα τονικής ακρίβειας.

Είναι όργανο δυσκίνητο και χρησιμοποιείται για χαμηλά περάσματα μέτριου τι πολύ τέμπο.

Ο ήχος του είναι βαρύς και πένθιμος. Στην ορχήστρα χρησιμοποιείται για να ντουμπλάρει τα χαμηλά έγχορδα – ξύλινα και χάλκινα όργανα όπως και σε φθόγγους πεντάλ.

παραδείγματα:

M. Ravel: *Ma Mère l'Oye* « La belle et la bête » S. 36, Ed Durand

Tempo di valzer moderato (♩. = 50)

CONTROFAGOTTO

p

VIOLONCELLI
CONTRABASSI

p

Pizz.

Cl.
Fg.

R. Strauss: *Salome*, Ende der 3. Scene, Ed. Fürstner.

Andante

Orch.

ppp *dim.*

Cfg.

p *f* *res.* *dim.* *p*